С Т А Н О В И Щ Е

по конкурса за присъждане на академичната длъжност *„Професор“*
по дисциплината *„Техника и технология на живописта и „Иконопис”*
в катедра *„Стенопис”*, Факултет за изящни изкуства, НХА
с единствен кандидат

Доц. д-р Здравко Петров Каменаров

Рецензент: Почетен професор в НБУ Николай Майсторов, художник

Д-р Здравко Каменаров е доцент в НХА и преподава *техника и технология на живописта и иконописта* в три катедри *„Живопис”, „Стенопис”* и *„Реставрация”*.
Член е на СБХ и АРБ.

Автор е на многобройни икони за различни институции в България, Италия, Ватикана, Сърбия, Хърватия, Полша и САЩ.
Има докторантски разработки по проблеми на изящните и приложни изкуства през 2012-2014 във Валядолид/Испания; Атина/Гърция; Падуа/Италия; Антверпенд/Белгия; Рим/Италия; Берлин/Германия и НХА/София.
Познавам *Здравко Каменаров* отдавна. Като всяко начало то се губи в мъгливи спомени. Това беше едно приятелство провокирано от общите ни професионални интереси на художници. Младостта не му пречеше да бъде изграден като перфектен специалист реставратор и художник с монументална значимост, която той приложи в изографисването на значими църковни стенописи в Италия, Полша и България.
Личният ми опит от *Здравко* като реставратор легна върху мои произведения. Те носиха отпечатъка на вещата ръка на художника.

Затова със спокойна съвест приех да напиша това становище върху неговия хабилитационен труд – *„Авторски иконографски, иконописни и технико-технологични решения в реализацията на украсата на храм „Успение Богородично”.*

Позволих си удоволствието да посетя храма *„Успение Богородично”* в София. На базата на тази естетическа разходка, извисил поглед към стенописи, мозайки и стъклописи, в мен нахлуха мисли за художника, разкрил своето верио за християнската религия, за канона и артистичното

право на твореца да изрази своята душевна поетика - израз на времето в което живее.

Съвременната епоха на постмодернизма се отличава със сливане на течения и разнообразни направления в изкуството. Естествено това засяга църквата и в частност християнското изкуство. Във християнското учение абсолютната красота е самият *Господ* – и единствено *Той* се явява източник на красота в сътворения от *Него* свят. Канонически погледнато *Господ* притежава качеството на абсолютност и не може да се променя. Природата на човека е променлива и именно това е определящо за специфичността на религиозното изкуство в конкретната епоха. Отпечатъкът на *Бога* в това изкуство винаги съществува, затова във всяко произведение присъства каноническото и извънвременното, произтичащо от *Бога*.

Ключов момент при анализа на тези произведения в съвременното църковно изкуство се явява разделянето на понятията канон и стил.

Каноничността на дадено произведение не се свежда до механично копиране на образи и схеми. Пример за това е своеобразието на изкуството на Византия, България, Сърбия и Русия. По този начин остава свободно пространство за проявата на различие в историческите стилове и школи.

Високият статус на канона, на религиозния модел в отношението към света е директно свързан с *Откровението* – важен акт за самоопределението на *Бога*. Канонът е основа и начало на църковното изкуство.

Но авторският стил в рамките на канона е в противовес на масовото репродуциране и спомага за сътворяване на уникални религиозни произведения.

Сакралното изкуство като част от християнската култура се свързва с образа на иконата, стенописите и архитектурата и става свидетелство за красотата и любовта на *Бого – Човека*.

Християнското изкуство утвърждава истината за живота и смъртта, праведността и греха и смисъла на *Битието*.

Иконографската програма на стенописната украса на храма *„ Успение Богородично”* е съобразена със специфичната среда на еднокорабна църква

със свод без купол. В структурен план художественото решение е определено от стенописи, мозайки и витражи, които са съсредоточени в горната част на храма.

Авторът казва, че изворът от комбинации на техники е продиктуван от най-съществения от теологична гледна точка елемент – *Светлината*, тъй като *Бог* е *Светлина*. Стенната украса на храма е подредена в стройна и ясна система. Тя е канонически обвързана от статуса на религиозния модел по отношение на света и е директно свързана с *Откровението* – принципно важен акт за самопроявлението на *Бога*.

Стилът на автора е своеобразен творчески акт, поетично обусловен от два фактора. Първо - от чисто човешките качества на художника и второ - творецът е продукт на постмодерното време от развитието на съвременното изкуство. Може да се каже, че стилът на *Здравко Каменаров* е определен от академичен привкус. Пластичните му образи продължават традицията на стенописите от храма *„Александър Невски”* в София.

Естествено неговото изкуство е обагрено с много лична чувствителност. От образите се излъчва религиозна смиреност и вяра, подкрепена от вярата на самия художник, разкрил за себе си *Истината Христова*. Пластичната трактовка е спокойна и класична. Тя ни информира за много талантлив художник, с добре заложена професионална подготовка на рисувач и живописец. Искам да изтъкна авторския феномен на особено чувствителен живописец. Нюансът при него играе голяма роля. Цветните хармонии излъчват поезия и музика. Една живописна топлина се носи в атмосферата на храма. Златно-жълтото доминира с изключително тънки провокации на червеното, синьото и зеленото. Всичко това е обединено в една амалгама на пролетно съзвучие от светлина.

Композициите са построени със строгост и простота. Монументалният талант на художника се определя от стила на автора. Ритъмът става функция на пластичната образност.

Главното в храмовата структура от композиции е обединяващото въздействие. Единност и цялостно излъчване провокират зрителя и спомагат за молитвената атмосфера.

Абсидата е разделена в два пояса. В горната част е изградено изображение на *„Богородица Оранта”* с медалионен образ на *Младенеца Христос*. *Христос* е в цял ръст и благославя с двете си ръце. Фигурата на *Младенеца* е раздвижена, за разлика от *Богородица*, която е спокойна и статична.

В аркообразната надабсидна стена е изографисана най-монументалната и сложна композиция в храма. Тя включва *„Христос Слава”* в центъра, заобиколен от небесни сили и четиримата евангелисти. Фигурите са в почти естествена големина и въздействат силно в монументалния си мащаб. Тази част от храма е изпълнена изцяло в мозайки.

Сводът в разгърнат план представлява правоъгълник. Тук са развити сцени от христологичния цикъл като например *„Благовещение”,* който е определен в напречен пояс и там е развита тази тема. В останалата част на свода са изографисани композиции – сцени от *Небесната литургия*, вписани в еднакви геометрични форми като кръгове, триъгълници, правоъгълници, арки и многоъгълници.

В тази част на храма орнаментите и фоновете са мозаечно изградени, а самите фигурални композиции са изпълнени с акрилни бои. Те не се конфронтират с мозаечните изградени пространства. Акрилната живопис е майсторски вплетена, действа леко, иреално и мистично. В центъра на квадратна площ, под тъй нареченото подкуполно пространство, в кръг е изобразена *„Света Троица”* в пояс от *Божи сили*. Това е третата импозантна композиция след абсидата и арката. Композицията символизира *Божията любов* като бащина, синовна и любов взаимна.

Витражите в храма *„Успение Богородично”* ни се явяват в образи във втория пояс под мозаечно-стенописната украса. Реализацията е монохромна, с цел да се избегне образна конфронтация с мозайките и стенописите. Тук художникът разчита главно на контура, който е с пластична характеристика подпрян с лек полутон. Композициите напомнят на изящното въздействие на миниатюрната живопис.

Художникът, извън украсата на храма *„Успение Богородично”,* прилага кавалетни произведения, изпълнени в специфична и уникална техника. Те са икони – религиозни произведения.

Тези произведения са: *„Свети Пророк Данаил”*, *„Свети Архангел Михаил побеждава сарацинците”* и *„Страстотърпления”*. Те са направени с темперна живопис върху цветен камък. Това практически е **възстановка** на стара техника върху камък.

Ще си позволя да анализирам иконата *„Свети Пророк Данаил”.* Може би в хабилитационния труд това произведение центрира най-много моето внимание. Точно тук авторът извежда своя талант най-концентрирано и пълноценно. Абсолютна наситеност на пластична енергия, излъчваща вътрешната свобода на индивидуалния подход на свободния артист, който е провиран силно от своята творческа интуиция. Образът на пророка е изграден с портретна характеристика на човек прескочил реалното *Битие*. Трите лъва, които са част от композицията са заличили своята животинска природа и ни говорят с човешка мъдрост, подавайки препратки към архетипни начала от сътворението на света. Пластичните образи на формите и пространството, които изграждат тази икона са наситени чрез цвета, усложнен от нюанса до пределна вътрешна експресия, премахвайки илюстративната илюзорност с парадокса на *Божествената истина*, изградена като идея в това произведение.

Накрая бих казал, като опит да обобщя качествата на художника, нарисувал стенната украса на храма и кавалетните иконни произведения с няколко думи - силен талант с монументална заквазка и поет на цветните хармонии.

Анализирайки образно-пластичния резултат на неговото религиозно изкуство, както в личен план така и в храмовата украса, достигам до извода, че художникът *Каменаров* използва технологични нововъведения в творчеството си. Приемам неговите доводи, че за първи път в българското монументално изкуство е използвана комбинирана техника – мозайка и акрилна живопис - обвързана пряко с иконографската програма. Отново за първи път в българската монументална практика се реализират витражи в имитативна техника и е възстановена и модифицирана класическа техника на живопис върху камък.

Други приносни моменти са авторски стенописни решения, включващи специфична иконография, композиция и орнаментика.

В украсата на храма *„Успение Богородично”* отделни композиции авторът реализира с монтаж на части, изпълнени извън обекта.
Художникът използва материали като полимербетон, синтетични платна и мрежи, смалт, акрилни бои, полиуретанови бои, синтетичн и фолия, които гарантират трайността и устойчивостта на произведението.

Педагогическата дейност на *Здравко Каменаров* е много плодотворна и разнообразна. Трябва да се отбележи приносът му във връзка с обучението по дисциплините *„Техника и технология на живописта”* и *„Иконопис”* в НХА.

През 2013 – 2015 проектираните параклиси от *Каменаров „Св. Иван Рилски”*, София и храм *„Св. Атанасий Велики”,* с. Горни Лозен са реализирани от студентите - II, III, IV бакалавърски курсове и I магистърски курс по специалността *„Стенопис”.*

Доц. д-р Каменаров обогатява лекциите по *„Техника и технология на живописта”* в темите: *„Основи за кавалетна и монументална живопис”* за I и II курс на специалностите *„Живопис”* и *„Стенопис”*.

Като сериозен приносен момент приемам дадените публикации в специализирания печат със заглавия:

„Оценка на действието на Атмосферно налягане нетермична плазма при редуцирането на сулфидни корозионни продукти от сребро и сребърни сплави” – сборник *„Форум Реставрация 2014”*, АРБ, 2014, С.;
и
„Прилагането на нанотехнологиите при реставрацията на Иконата” – „Християнство и Култура”, 2015, С.

Впечатляваща е творческата му активност в периода 2015-2016 (след придобиването на образователната научна степен „доктор”).
Само за две години *Каменаров* стенописва украсата на храм *„Успение Богородично”* и Фасадната мозайка в храма *„Св. Панталеймон”* в София.
За частни колекции отново в София създава цикъл икони върху каменни основи и Реставрацията на картини на Карл Йорданов.

Чрез своята интелигентност, качества на художник и култура на преподаване *д-р Здравко Каменаров* е ценен кадър и представлява потенциал за развитието на образованието в НХА *„Николай Павлович”,* София.

Считам, че отразената по-горе многостранна и полезна творческа и педагогическа работа на доц. д-р Здравко Петров Каменаров заслужава адмирация.

Всичко това ми дава основание ДА ПРЕПОРЪЧАМ на уважаемото Научно жури ДА БЪДЕ ПРИСЪДЕНА на единствения кандидат по конкурса
доц. д-р Здравко Каменаров
академичната длъжност „професор”.

София, 02.11.2016 г.

Николай Майсторов
Почетен професор в НБУ